

Fler jobb – Bättre jobb – Tryggare jobb

Öppningstal LOs 25: e ordinarie kongress 19 juni, 2004

LOs ordförande Wanja Lundby-Wedin

Det talade ordet gäller!

Kongressdeltagare

Varje dag går hundratusentals människor till jobb som de trivs med. Med bra arbetskamrater, med en arbetsmiljö som inte skadar dem och med hyggliga utvecklingsmöjligheter och inflytande över sitt arbete.

Men det finns en annan vardag som många medlemmar skriver till mig och berättar om. Anna som var så glad när hon tog studenten, men som blev arbetslös. Vårdbiträdet Naima som blev långtidssjukskriven bara 26 år gammal. Peter som gått på vikariat i tre år och bara blev erbjuden en projektanställning. Yousef som blev uppsagd med omedelbar verkan efter en arbetskada. Marie som inte fick tillbaka sin tjänst efter barnledigheten.

Den här kongressen handlar om dem. Om vardagen och verkligheten för LO-förbundens medlemmar.

Kongressen kommer att behandla många viktiga utmaningar som rör oss alla. Men den största utmaningen är att vi får fler jobb, bättre jobb och tryggare jobb.

Kongressens uppgift kan beskrivas i en mening: Att utforma en politik som minskar gapet mellan vision och verklighet. Vår fackliga vision som vi skriver om i Bättre Byten:

”Medlemmar som är stolta, kunniga och medvetna. En arbetsmarknad med rikstäckande kollektivavtal för social rättvisa, jämlikhet och jämställdhet. En välfärd präglad av generositet och solidaritet. Ett land präglat av tillväxt och ekonomisk stabilitet. Ett land för alla i nära samarbete med andra länder och folk.”

Det i särklass viktigaste målet på vägen mot visionen är att klara kampen för jobben. Det kommer alltid främst. Arbete är grunden för välfärden. Klarar vi inte kampen mot arbetslösheten klarar vi vare sig välfärden eller andra viktiga frågor.

* * * * *

Yousef, Anna, Peter och de andra visar att arbetslösheten har många ansikten. Det håller inte längre att bara tala om de 211 000 människor som är öppet arbetslösa. Det är inte hela sanningen. Den siffran måste minst tredubblas om vi ska räkna med alla de som vill komma in om de bara får en chans.

Det är många som känner sig utestängda för all framtid. För många är dörren till ett jobb inte bara stängd. Den är låst och någon har slängt bort nyckeln.

Vi måste bredda synsättet så att rätten till ett arbete omfattar alla - och då menar jag verkligen alla - som av olika skäl är utestängda från arbetsmarknaden.

Jag tror att om 20 år så kommer man att fråga sig hur vi egentligen tänkte. Att vi inte såg att alla kan bidra - efter förmåga. Att vi inte såg att alla inte kan jobba 100 eller 120 procent. Att vi inte förstod att välfärden förutsätter hela människor i ett helt arbetsliv. Det tror jag att man kommer att uppleva som mycket märkligt om tjugo år.

* * * * *

Men åter till nutid. Varför är det så svårt att pressa ner arbetslösheten? Vi har starka ansvarstagande fackföreningar. Vi har en socialdemokratisk regering och i huvudsak samma arbetsrätt som vi hade under de år som vi låg väldigt nära full sysselsättning. Så varför ser det ut som det gör?

En del av förklaringen är den ökade globala konkurrensen och 1990-talets massarbetslöshet. Vi har idag en mer utsatt arbetsmarknad med ökad press på löner och arbetsvillkor. Men konkurrensen utifrån används också som argument för en ökad flexibilisering av svensk arbetsmarknad.

Så förklaringen ligger också hos de krafter som vill ha ett annat Sverige. Ett Sverige där allt ansvar läggs på individerna. Det är upp till var och en att fixa sig ett jobb. Det är upp till var och en att inte bli sjuk.

Var har det gemensamma ansvaret tagit vägen?

För vi har verktyg att göra något åt arbetslösheten. Vi kan göra så mycket mer inom arbetsmarknadspolitiken. Vi har vuxenutbildning som ska erbjuda utbildning mitt i livet. Det finns mer att göra i den ekonomiska politiken. Problemet är att verktygen inte används fullt ut. Istället riktas blickarna mot individens eget beteende.

Vad hjälper det att ställa krav på de arbetslösa om det inte finns tillräckligt bra möjligheter att utbilda sig och skaffa sig ny kunskap?

Vad hjälper det att vi har en arbetsmiljölag som kräver att arbetet ska anpassas efter individens förutsättningar om de som bäst behöver anpassning är de som först får gå?

Vad hjälper det om vi har ett bra anställningsskydd om arbetsgivaren ensidigt bestämmer turordningen?

Vad hjälper det att människor med utländsk bakgrund skaffar sig den utbildning som behövs om arbetsgivarna väljer att inte se deras kompetens.

Det krävs en starkare vilja från alla inblandade parter. Vi kan klara utmaningarna. Det går att skapa fler jobb. Det går att skapa bättre jobb. Det går att skapa tryggare jobb. Och det ska vi göra tydligt på den här kongressen.

Inget är mer värt att slåss för än arbete åt alla!

* * * * *

Kongressdeltagare

Den första utmaningen är fler jobb

För fler jobb behövs bättre utbildning. För fler jobb behövs det företag som vågar och vill investera. Fler jobb kräver en offensiv politik som kan sätta fart på efterfrågan.

Fler jobb kräver alltså ett bredare grepp. Och det går att göra betydligt mer än vad som görs idag.

Alla måste ta ansvar – arbetsmarknadens parter, riksdag, regering och näringsliv. Parternas ansvar handlar i första hand om att klara en stabil lönebildning. Nu har vi levererat treåriga avtal på en nivå som både ger reallöneökningar till förbundens medlemmar och bibehållen konkurrenskraft. Avtal som också möjliggör fortsatt låga nivåer på inflationen och räntan.

Det skapar möjligheter för regeringen att föra en mer expansiv ekonomisk politik. Men det har vi inte sett så mycket av än. Nu krävs krafttag från regeringen.

Regeringen kan för det första stimulera konjunkturen genom att kompensera löntagarna för egenavgifterna. Det är pengar som löntagarna ställde upp med under krissaneringen på 1990-talet och som vi har rätt att få tillbaka.

Det skulle ge ordentlig skjuts åt den svenska ekonomin. Men det förutsätter att de inte ersätts av andra skatter och avgifter.

Regeringen måste för det andra ta ett ökat ansvar för en mer aktiv arbetsmarknadspolitik. Det är oacceptabelt att arbetsmarknadsutbildningen hålls på en så låg nivå. Det behövs ett nytt kunskapslyft så att arbetskraften verkligen rustas för de jobb som kommer.

Regeringen kan också se till att fler människor får en chans att komma tillbaka till arbetsmarknaden. Idag är det många som faller mellan stolarna. Vi får fler och fler larmrapporter om långtidssjukskrivna som inte anses tillräckligt sjuka för att få sjukersättning av försäkringskassan och som inte anses tillräckligt friska av arbetsförmedlingen för att kunna stå till arbetsmarknadens förfogande.

Det är fullkomligt oacceptabelt att människor tillåts ramla mellan trygghetssystemen och i värsta fall stå helt utan ersättning. För att kunna satsa på yrkesinriktad rehabilitering har AMS krävt ett ekonomiskt tillskott på 2 miljarder kronor. Pengar som snabbt kommer att vara återbetalda genom den mänskliga och samhällsekonomiska vinst det medför. Vi har väntat länge nog. Regeringen måste agera nu.

Svaret från regeringen kanske trots allt blir att utrymmet inte finns. Staten behöver skaffa sig större marginaler. Budgetpolitiken är alldeles för stelbent. De arbetslösa kan inte vänta på bättre tider.

Visst är det bra med den budgetdisciplin som utgiftstaket ger, men genom att bestämma det för tre år i taget riskerar det att fungera som en tvångströja. Visst ger det Sverige en möjlighet att ligga bra till bland EUs medlemsländer, men det ger ingen stjärna i boken om resultatet är en fortsatt hög arbetslöshet.

Kampen mot arbetslösheten underlättas ju inte heller av en Riksbank som ser som sitt uppdrag att ständigt ligga under den medelnivå som vi ska ha för inflationen. Det betyder tvärtom att kostnaden i form av arbetslösa är större än vad den behöver vara. Sveriges tillväxt hämmas i onödan. Det finns inget internationellt mästerskap för Riksbanker där "lägst inflation vinner". Sverige behöver inte vara bäst i klassen i en gren som bara skapar förlorare.

Även näringslivet måste ta sitt ansvar för tillväxten. De brukar ofta ropa efter stabila förutsättningar. Varsågod! Förutsättningarna för investeringar i näringslivet är goda inte minst genom det ansvar som parterna tagit.

Jag förväntar mig att direktörerna fortsättningsvis ska tänka mindre på förmåner och skattesänkningar som främst gynnar dem själva och istället bidrar med mer konstruktiva förslag som utvecklar Sverige.

Vi behöver skapa mer politiskt svängrum inte bara i Sverige utan i arbetet över nationsgränserna om vi ska få fler jobb. Idag är det populärt att vara kritisk till överstatlighet. Men kapitalet är redan överstatligt och det är något som vi måste förhålla oss till och göra något åt.

Demokratin måste alltid vara överordnad marknaden. Politiken och det fackliga arbetet är en motkraft till kapitalet. Vi behöver utveckla vårt arbete inom EU. Det är den enda demokratiska plattform som vi har för att över nationsgränserna kunna ta kampen för full sysselsättning.

* * * * *

Kongressdeltagare

Det behövs en ny offensiv mot arbetslösheten. LO och det socialdemokratiska partiet är överens om målet full sysselsättning. Partiets kongress är lika tydlig som vår. Arbeta åt alla är det överordnade målet.

Det räcker inte att vi är överens om målet. Vi måste också bli överens om färden dit. Vi kan inte fortsätta att göra olika bedömningar.

Vi måste samla oss kring en politik som vi kan stå bakom tillsammans, en strategi som gör att vägen mot full sysselsättning är tydlig.

Fler jobb har aldrig skapats i tider av starka motsättningar och konflikter. Fler jobb kan vi bara få om alla parter drar åt samma håll. Fler jobb kräver samarbete och en vilja att verkligen nå full sysselsättning.

Fler jobb är värt att slåss för.

* * * * *

Kongressdeltagare

Den andra utmaningen handlar om bättre jobb

Varje vecka dödas en arbetare i Sverige.
Varje vecka skadas drygt 600 anställda på jobbet.

Om det här blir det aldrig några svarta rubriker på löpsedlarna. Trots att det pågår varje vecka. Här i Sverige.

Det finns inga snabba eller enkla lösningar. Vi måste arbeta förebyggande. Redan innan olyckan är framme. Arbetsplatserna måste anpassas efter de anställda. Vi måste arbeta systematiskt och långsiktigt.

Vi har fyra områden i fokus.

Det handlar om bättre kunskap genom partsgemensamma arbetsmiljöutbildningar.

Det handlar om en obligatorisk och kvalitetssäkrad företagshälsovård.

Och det handlar om systematiskt arbetsmiljöarbete och ökade möjligheter till rehabilitering.

Varför ska det vara så svårt att genomföra det i praktiken?

Varför ska det vara så lätt för en arbetsgivare att bryta mot arbetsmiljölagen?

Varför blir vi inte mer upprörda när företag efter företag bryter mot lagen och överlåter betalningsansvaret på samhället?

Vi måste sätta stopp för det nu. Företagen kan inte få fortsätta att slita ut människor och springa från notan.

* * * * *

Bättre jobb handlar om att ta makten över våra egna liv också på arbetstid. Men då måste vi också få mer makt över arbetets organisering och över arbetstiden. Vi vill ha ett arbetsliv där man kan utvecklas, där man kan påverka sin vardag och använda hela sin kompetens.

Vi kommer att behöva arbeta mer i framtiden, samtidigt som kraven på mer egen fritid ökar. Vi riskerar att få en tudelad arbetsmarknad där en del får större frihet över sin arbetstid samtidigt som andra blir mer bundna av arbetstiden. Därför behöver vi utforma en gemensam arbetstidspolitik.

Bättre jobb handlar också om jobb som anpassas efter den enskildes förmåga. I de "outsourcade", anorektiska företagen liksom i de anbudsjagande entreprenadföretagen finns det inte plats för den som inte arbetar till minst 100 procent. Allt är tillåtet i jakten på allt högre produktivitet och ökade vinster.

Är det rimligt att vi fortsätter att enbart mäta produktiviteten per timme och i det enskilda företaget? Är det inte rimligare att vi mäter produktiviteten hos hela befolkningen? Alla måste få möjlighet att bidra. Först då får vi en uthållig tillväxt.

Det är därför dags för företagen att tänka om. Högre produktivitet långsiktigt får vi av företag som tar tillvara kompetensen hos sina anställda. Som förädlar och utvecklar produktionen.

Bättre jobb handlar om både utveckling i arbetet och utveckling i lön.

Vi ska inte konkurrera om jobben med låga löner. Högern både här hemma och i EU har valt en annan väg. De pekar på USA som ett föredömligt exempel.

De vill avreglera arbetsmarknaden, sänka lönerna, inskränka arbetsrätten och göra det enklare att avskeda personal. De hävdar att det bara är så vi klarar konkurrensen med omvärlden. Det är därför de hyllar den nuvarande utformningen av tjänstedirektivet.

De ser framför sig ett Europa där löntagarna ska betala priset för den fria marknadens vinster. Lyssna bara på kören av lovord som den svenska borgerligheten unisont sjunger om tjänstedirektivets förträfflighet.

Den strategin går tvärtemot den riktning som vi och den svenska regeringen drivit i EU. Vi måste arbeta hårdare för att sätta Europa i arbete. Vi måste använda den politiska kraften i människans tjänst – inte i marknadens.

Vi ska inte ha en ny låglönesektor i Sverige. Vi ska kämpa för medlemmarnas jobb men aldrig till priset av lägre löner. Man ska inte behöva ha tre jobb för att klara sig.

Vi ska inte ha det som i USA. I Sverige ska man kunna leva på en lön!

Fackföreningsrörelsen har alltid värnat jobben. Redan för mer än femtio år sedan, 1951, i rapporten "Fackföreningsrörelsen och den fulla sysselsättningen", där bland annat Rudolf Meidner deltog, konstaterades att "en höjning av medlemmarnas ekonomiska och sociala standard på längre sikt i huvudsak endast kan ske om näringslivet fortlöpande effektiviseras".

Vi har samma inställning idag. Det ska inte bara vara fler jobb utan bättre jobb.

Det är värt att slåss för.

* * * * *

Kongressdeltagare

Den tredje utmaningen handlar om tryggare jobb.

För 40 år sedan yttrade Olof Palme de klassiska orden: "Politik det är att vilja." Det har varit och är alltjämt en viktig kompass för oss i arbetarrörelsen. Det uttrycker en gemensam vilja att förändra och förbättra arbetslivet och samhället.

För det är som han sa ”att vilja förändringen, därför att förändringen ger löften om förbättring, näring åt fantasi och handlingskraft, stimulans åt drömmar och visioner”.

Idag har tyvärr förändring för många blivit liktydigt med försämring. Det viktigaste skälet till det är att tryggheten minskat. Och därmed en del av framtidstron.

Vi måste skapa trygghet i förändring. Livstidsanställningarnas tid är förbi. Fortfarande när jag var ung sa man att statens kaka är liten, men säker. Med det menade man att anställningen var säker även i otrygga tider. Detsamma gällde anställningar i kommunerna. Idag finns ingen sektor som i den meningen skapar trygga jobb. Vi måste skapa tryggheten på annat sätt.

Men då måste förutsättningarna för förändring bli bättre. Tryggheten måste öka för att alla ska ha modet att pröva något nytt. Det är därför vi säger trygghet i förändring. Nu har vi slutit ett omställningsavtal som kan ge fler möjlighet till ny utbildning och ny kunskap. Så kan risken för långvarig arbetslöshet minska bland dem som blivit uppsagda.

Alla måste ha möjlighet att utbilda sig hela livet. Fortfarande saknar många gymnasieutbildning. Därför behövs ett kunskapslyft i synnerhet på de orter som är hårt drabbade av arbetslöshet. Men grunden är kanske den viktigaste. Alldeles för många ungdomar slutför inte sin gymnasieutbildning. Det är på de yrkesförberedande programmen som avhoppet är flest. Arbetarklassens barn är hårdast drabbade.

* * * * *

Det är bara trygga människor som vågar försöka göra det där lilla extra. Tryggheten utvecklar den enskilde, utvecklar företaget och hela samhällen. Trygghet ger tillväxt.

Därför är det dags för en modern arbetsrätt som förhindrar godtycke och diskriminering. Vi måste rensa upp i träsket av anställningsformer. Att använda människor som dragspel, som bara får jobba när det passar arbetsgivaren är ett ofantligt resursslöseri. Vi ska inte ha någon reservarbetskraft som knuffas ut beroende på konjunkturer.

Vi accepterar inte att arbetsgivarna själva får bestämma vilka som får gå. Vi kräver att undantaget i turordningsreglerna avskaffas.

Vi accepterar inte att arbetsgivarna dribblar med 11 olika anställningsformer. Vi kräver fasta och trygga jobb.

Vi accepterar inte att arbetsgivarna utnyttjar unga kvinnor till ofrivillig deltid. Vi kräver att heltid ska vara en rättighet för alla.

Tryggare jobb är värt att slåss för.

Kongressdeltagare

Kampen för jobben är en facklig kärnfråga. Det handlar om allas lika rätt till trygga anställningar. Därför rör kampen mot diskriminering och kampen för ett mer integrerat arbetsliv själva kärnan i det fackliga uppdraget.

Men villkoren i arbetslivet följer också ett otäckt klassmönster. Men inte bara det. Det är i lika stor utsträckning ett könmönster. Kvinnor är systematiskt diskriminerade i Sverige idag.

Maktordningen mellan könen gör att kvinnor får sämre lön och sämre villkor på arbetsplatserna, i familjen och i samhället. Det är därför som vi måste se både klass och kön som lika starka orsaker till förtryck. Det var också därför som jag för fyra år sedan som nyvald LO ordförande deklarerade att LO måste vara en feministisk organisation.

Vårt fokus ska ligga på de vardagliga frågorna som rör arbetarklassens kvinnor. De frågor som rör arbetslivet. Men också på det självklara sambandet mellan arbetsliv och familjeliv. Det är i det sammanhanget vi ska se LO-styrelsens förslag om en mer jämställd föräldraförsäkring.

Vi ser inte ojämställdheten mellan män och kvinnor som ett individuellt problem. Vi är fackliga feminister och det är vi för att vi vill utmana och förändra strukturerna på arbetsmarknaden och i samhället.

* * * * *

Kongressdeltagare

Utmaningarna är stora, men förutsättningarna är bättre idag jämfört med tidigare.

Det har vänt!

Nyliberalismen lever och tillförs fortfarande näring av högerkrafter både här hemma och utomlands. Men vi har fått nog av deras idéer. Idag är det inte många som vill ha mer av marknadskrafter, av avregleringar, utförsäljningar.

Det som den aggressiva kampanjhögern investerade flera decenniers kamp och hundratals miljoner i vill inte människor ha.

Det har vänt!

Den folkliga uppslutningen i Sverige för en politik som sätter rättvisan före otryggheten är stor. I tre riksdagsval i rad har socialdemokratin fått folkets förtroende att regera landet. Alla partier inklusive moderaterna har insett detta och söker sig inåt mitten. Det ger socialdemokratin ett utmärkt tillfälle att ta ett kliv åt vänster.

Det har vänt!

Kapitalet börjar nu på allvar möta motkrafter genom det fackliga arbetet över gränserna. Det utvidgade EU ger Europas löntagare en starkare position. Vi är starkare nu. Vi är 60 miljoner organiserade löntagare med tillräcklig kraft för att utmana kapitalet.

* * * * *

Kongressdeltagare

LO är i kraft av sina förbund och i kraft av de många medlemmarna en stark organisation. Och framtidens utmaningar klarar vi bäst tillsammans.

Vi ska tillsammans i LO-familjen stärka samarbetet.

Det känns som något nytt håller på att växa fram på förbundens gemensamma arena - LO. Rollerna mellan förbunden och LO är tydligare och mer självklara än tidigare. Vi har ställts inför svåra utmaningar under den gångna kongressperioden. Men vi har gått stärkta ur det.

Alla inser vi att samarbetet bidrar till vår gemensamma styrka. En styrka som ger kraft att arbeta för det som är bäst för förbundens medlemmar.

Vi ska tillsammans med det socialdemokratiska partiet fortsätta kampen för ett tryggare arbetsliv och ett rättvisare Sverige. Vi har en ny facklig-politisk samverkan idag. Den bärs upp av människor och idéer i respekt för varandra. Fler medlemmar väljer att engagera sig i det socialdemokratiska partiet än kanske någonsin tidigare. Det ger ökad kraft åt alla oss som vill förändra Sverige.

Vi ska tillsammans med våra fackliga vänner i Sverige, i Europa och i världen stärka löntagarnas ställning över nationsgränserna. EU håller på att utvecklas till viktig arena där vi kan utforma avtal och ta beslut som ökar löntagarnas styrka. Tillsammans med fackliga vänner i hela världen ska vi ta kampen för stärkta mänskliga och fackliga rättigheter.

Vi ska tillsammans med arbetsgivarna träffa uppgörelser som utvecklar Sverige. Visst finns det fortfarande de inom näringslivet som vill försvaga oss och våra idéer, men den oförsonlighet och konfliktvilja som präglade Timbrohögern verkar dessbättre ha avklingat. Nu finns öppningar för en mer sansad och konstruktiv dialog. Men vi behöver precis som arbetsgivarna en konstruktiv motpart. Jag är beredd att sträcka ut handen till arbetsgivarnas företrädare om en ny samförståndsanda om hur vi skapar fler jobb, bättre jobb och tryggare jobb.

* * * * *

Avslutningsvis

Jag har pratat om några av våra viktigaste utmaningar. Det finns många frågor som behöver besvaras – men så är det i en kongressöppning. Det här är bara början på en gemensam resa på jakt efter svaren. Vi vet vilka utmaningarna är. Vi har inga färdiga svar ännu. Men en sak vet vi. Svaren ska vi formulera tillsammans. Nu börjar vi.

Med detta förklarar jag LOs 25:e ordinarie kongress för öppnad.

* * * * *